

TARTU HALDUSKOHUS
KOHTUOTSUS
EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohtuasja number	3-23-187
Otsuse avalikult teatavakstegemise aeg ja koht	11.03.2026, Tartu
Kohtunik	Reelika Kitsing
Kohtuasi	XX-i kaebus Viru Vangla kohustamiseks tagama kaebajale ligipääs Justiits- ja Digiministeeriumi, Maksu- ja Tolliameti, Politsei- ja Piirivalveameti ja Eesti teabevärava eesti.ee veebilehtedele ning e-toimiku rakendusele maksekäsu kiirmenetlust puudutavas osas, või alternatiivselt otsustama asi uuesti
Menetlusosalised	Kaebaja – XX Vastustaja – Viru Vangla, volitatud esindaja Indrek Arming Kaasatud haldusorgan I – Justiits- ja Digiministeerium, volitatud esindajad Laura Glaase ja Priit Post Kaasatud haldusorgan II – Registrite ja Infosüsteemide Keskus, volitatud esindajad Merle Sirje Tael, Oliver Orav ja Jaanus Kirmet
Asja läbivaatamise vorm	Istungil 29.10.2025 ja 26.11.2025

RESOLUTSIOON

1. Jätta rahuldamata kaebaja taotlus algetada põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus vangistusseaduse § 31¹ esimese lause (alates 01.08.2019 kuni 31.03.2024 kehtinud redaktsioonis) üle osas, milles see välistas kinnises vanglas karistust kandva kinnipeetava võimaluse kasutada e-teenuseid Maksu- ja Tolliameti ja Eesti teabevärava eesti.ee veebilehtedel ning e-toimiku süsteemi maksekäsu kiirmenetlust puudutavas osas.
2. Rahuldada XX-i kaebus osaliselt.
3. Tunnistada põhiseadusvastaseks ja jätta asja lahendamisel kohaldamata vangistusseaduse § 31¹ esimene lause (alates 01.08.2019 kuni 31.03.2024 kehtinud redaktsioonis) osas, milles see välistas kinnises vanglas karistust kandva kinnipeetava ligipääsu Maksu- ja Tolliameti, Justiitsministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveameti ning Eesti teabevärava eesti.ee veebilehtedele, välja arvatud e-teenuseid puudutavas osas.
4. Tunnistada põhiseadusvastaseks ja jätta asja lahendamisel kohaldamata

vangistusseaduse § 31¹ lõige 1 (alates 01.04.2024 kehtivas redaktsioonis) ning justiitsministri 30.11.2000. a määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ § 52¹ lõige 1 (alates 31.03.2024 kehtivas redaktsioonis) osas, milles need välistavad kinnises vanglas karistust kandva kinnipeetava ligipääsu Maksu- ja Tolliamet, Justiits- ja Digiministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveameti ning Eesti teabevärava eesti.ee veebilehtedele, välja arvatud e-teenuseid puudutavas osas.

5. Kohustada Viru Vanglat hiljemalt kolme kuu jooksul käesoleva otsuse jõustumisest võimaldama XX-ile vanglateenistuse poolt selleks kohandatud seadmetes vanglateenistuse järelevalve all juurdepääs Maksu- ja Tolliameti, Justiits- ja Digiministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveameti ning Eesti teabevärava eesti.ee veebilehtedele, välja arvatud e-teenuseid puudutavas osas, arvestades justiitsministri 30.11.2000. a määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ § 52¹ lõikes 2 sätestatud piirangut.

6. Jätta XX-i kaebus ülejäänud osas rahuldamata.

7. Jätta kaebuse esitamisel tasumisele kuulunud riigilõiv 20 eurot Eesti Vabariigi kanda.

8. Edastada käesolev kohtuotsus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks Riigikohtule.

EDASIKAEBAMISE KORD

Kohtuotsuse peale võib esitada apellatsioonkaebuse Tartu Ringkonnakohtule 30 päeva jooksul kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisest arvates (halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 181 lg 2).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Viru Vanglas karistust kandev XX (endise nimega /.../; edaspidi ka kaebaja) esitas 04.07.2022 Viru Vanglale **taotluse** (digitaalse toimiku leht (dtl) 92), milles muu hulgas palus võimaldada talle internetis ligipääs e-toimiku rakendusele maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamiseks, kohtuasjadega tutvumiseks ja seisukohtade esitamiseks.

2. Viru Vangla jättis 06.07.2022. a **vastusega** nr 6-10/18050-2 (dtl 94–95) kaebaja 04.07.2022. a taotluse e-toimiku rakendusele juurdepääsu võimaldamiseks rahuldamata. Vangla selgitas, et saab võimaldada juurdepääsu vaid vangistusseaduse (kuni 31.03.2024 kehtinud redaktsiooni; VangS v.r) §-s 31¹ loetletud kindlatele veebilehtedele. VangS v.r § 31¹ kohaselt ei ole kinnipeetaval lubatud kasutada internetti, välja arvatud vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, mille kaudu on vanglateenistuse järelevalve all võimaldatud juurdepääs ametlikele õigusaktide andmebaasidele, kohtulahendite registrile, Riigikogu veebilehele ja õiguskantsleri veebilehele.

3. Kaebaja esitas 06.01.2023 Viru Vanglale **taotluse** (dtl 25), milles avaldas soovi saada ligipääs veebilehtedele just.ee, mta.ee, politsei.ee, e-riik.ee.

4. Viru Vangla selgitas 10.01.2023. a **vastuses** nr 6-10/514-2 (dtl 29), et ei saa kaebaja soovitud veebilehtedele juurdepääsu võimaldada ja viitas 06.07.2022. a vastuses toodud põhjendustele.

5. /.../ esitas 16.01.2023 **vaide** (dtl 30–31) vangla 10.01.2023. a vastusele nr 6-10/514-2 ja vangla tegevusele kaebajale veebilehtedele just.ee, mta.ee, politsei.ee, e-riik.ee ning e-toimiku rakendusele juurdepääsu tagamisest keeldumisel. Kaebaja palus teha vanglale kohustava

ettekirjutuse tagada talle viivitamatult juurdepääs tema soovitud veebilehtedele/rakendustele ning vajadusel väljastada talle selleks arvuti ja/või tahvelarvuti.

6. Viru Vangla jättis 18.01.2023. a **vaideotsusega** nr 6-12/29-2 (dtl 27) kaebaja vaide järgmistel põhjendustel rahuldamata.

6.1. VangS v.r § 31¹ piiritleb, millises ulatuses ja kuidas on kinnipeetavatel õigus internetti kasutada. Interneti kasutamine on lubatud üksnes vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, mille kaudu on vanglateenistuse järelevalve all võimaldatud juurdepääs ametlikele õigusaktide andmebaasidele, kohtulahendite registrile, Riigikogu veebilehele ja õiguskantsleri veebilehele. Kinnipeetaval on keelatud juurdepääs veebilehe osale, mis võimaldab elektroonilist suhtlemist. Vaide esitaja poolt nimetatud kodulehed ei kvalifitseeru VangS § 31¹ alusel lubatud veebilehtedeks. Veebilehtedele juurdepääsu võimaldamisega esineb keelatud suhtluse risk, kuna nende sisu on ajas muutuv ja nendele võib lisanduda funktsioone, mis võimaldavad kontrollimatut keelatud vanglavälist suhtlust. Suhtlus vangistuses on võimalik kirjavahetuse, telefoni ja kokkusaamiste teel. Seadusandlus, mida vangla oma tegevuses järgib, võimaldab ühiskonnas toimivaid digilahendusi vanglas kohaldada vaid teatud määral. Seega on vangla võimalused nii kaalutlemise kui ka toimingute sooritamise osas piiratud.

7. **XX** esitas 23.01.2023 Tartu Halduskohtule **kaebuse**, mille kohus võttis 07.06.2023. a määrusega menetlusse nõuetes Viru Vangla 10.01.2023. a vastuse nr 6-10/514-2 osaliseks tühistamiseks ja vangla kohustamiseks tagama kaebajale juurdepääs veebilehtedele just.ee, emta.ee, politsei.ee, eesti.ee ja e-toimiku rakendusele või alternatiivselt otsustama asi uuesti. Kohus tagastas 07.06.2023. a määrusega kaebuse osas, milles kaebaja taotles Viru Vangla kohustamist võimaldama talle ligipääs e-postile ja veebilehele Facebook.

8. **Viru Vangla** esitas kaebusele 05.07.2023 **vastuse**, paludes jätta kaebuse läbi vaatamata või alternatiivselt rahuldamata.

9. Kohus jättis 25.03.2025. a **määrusega** kaebuse Viru Vangla 10.01.2023. a vastuse nr 6-10/514-2 osalise tühistamise nõudes läbi vaatamata, jättis rahuldamata vastustaja taotluse kaebuse ülejäänud osas läbi vaatamata jätmiseks ning kaasas haldusasja menetlusse Justiits- ja Digiministeeriumi (edaspidi ka JDM). Kohus selgitas määruhes, et kuivõrd alates 2025. aastast kannab varasem Justiitsministeerium nimetust „Justiits- ja Digiministeerium“, on muutunud ka ministeeriumi veebilehe aadress ning varasema just.ee asemel on selleks justdigi.ee. Seetõttu arvestas kohus, et kaebaja soovib Viru Vangla kohustamist andma talle juurdepääs JDM veebilehele justdigi.ee.

10. **Justiits- ja Digiministeerium** esitas kaebusele 25.04.2025 **vastuse**, paludes jätta kaebuse rahuldamata.

11. Kohus lõpetas 14.10.2025. a **määrusega** haldusasja menetluse osas, milles kaebaja palus kohustada Viru Vanglat tagama talle ligipääs e-toimiku rakendusele muus kui maksekäsu kiirmenetlust puudutavas osas.

12. Kohus kaasas 23.10.2025. a **määrusega** haldusasja menetlusse Registrate ja Infosüsteemide Keskuse (RIK).

13. Asjas toimus 29.10.2025 **kohtuistung**, kus kaebaja mõjuval põhjusel ei osalenud. Kohus lükkas asja arutamise edasi, kuid kuulas üle istungile ilmunud JDM ning RIK esindajad seoses asjas kõne all olevatele veebilehtedele juurdepääsu võimaldamisega kaasnevate turvariskide ja ressursikuludega.

14. Kohus jättis 10.11.2025. a **määrusega** rahuldamata Viru Vangla 28.10.2025. a taotluse kaasata JDM menetlusse täiendava vastustajana.

15. Kohus vaatas asja läbi 26.11.2025 kohtuistungil.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD

16. Kaebaja palub kaebuse rahuldada, põhjendades seda järgnevalt.

16.1. Kaebajal on vaja kõnealustele lehtedele ligipääsu seoses ettevõtlusega tegelemise ja töökohustuste täitmisega, maksekäsu kiirmenetluse avalduste esitamiseks ja olemasolevates kohtuasjades osalemiseks ning info hankimise eesmärgil ehk iseseisvaks õppimiseks/täiendamiseks ettevõtluse alal, kuna vangla ei taga hariduse omandamist ega kursuseid. Vangistuse põhieesmärk on suunata kinnipeetavat õiguskuulekale käitumisele ja kaitsta õiguskorda. See tähendab, et karistus tuleb täide viia selliselt, et see annaks vangistatule võime tulla edaspidises elus toime sotsiaalselt vastutavana ja ilma õiguskorda rikkumata. Nii riigisisest kui ka rahvusvahelisest õigusest ja kohtupraktikast tuleneb vanglale kohustus tagada kinnipeetavale hariduse omandamine, töötamine, sotsiaalprogrammides osalemine jne selleks, et isik saaks arenemisprotsessi ajal ise teha plaane võimalikest töökohtadest vabaduses jne. Kuna vangla ei ole taganud kaebajale sellistes tegevustes osalemist, mis aitaks tal võimalikul vabanemisel tööturul konkureerida ja õiguskuulekalt ühiskonda sulanduda, siis on kaebaja asunud ettevõtlussfääris tegutsema iseseisvalt ning ennast ise üles töötama ja arendama. Need võimalused on aga piiratud, kuna vangla raamatukogus puudub vajalik kirjandus. Samuti on ettevõtlusega tegelemiseks vaja ligipääsu teatud internetilehekülgedele. Vangla aga keeldub kaebajale internetile ligipääsu tagamast, vaatamata sellele, et kaebaja on välja pakkunud erinevaid võimalusi selle tagamiseks ning juhtinud tähelepanu, et ta ei soovi ligipääsu internetile lõbu pärast, vaid töötamise, tulu teenimise ja õppimise eesmärgil.

16.2. Vangla saab interneti kasutamist tagada, otsekohaldades Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 123 alusel Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK) ja Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktikat EIÕK tõlgendamisel. Vaidlustatud vangla vastus ja tegevus on õigusvastased, sest on vastuolus PS-st ja EIÕK-st kaebajale tulenevate õigustega; EIK ning Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee ning Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee seisukohtadega; samuti õigusaktidega seatud eesmärkidega.

16.3. Riigikohtu menetluses nr 3-18-477 on õiguskantsler välja toonud, et näiteks Leedus oli juba 2017. aastal võimalik kinnipeetavatel külastada 110 asutuse lehte. Eesti riigi hinnangul on see aga risk ning arengutega vanglas ei soovita tegeleda.

16.4. Kaebaja palub jätta VangS v.r § 31¹ asjas kohaldamata ning tunnistada see PS § 11, § 19 lõike 1, § 26, § 29, § 31, § 37 ja § 44 lõikega 1 ning EIÕK artikli 10 lõikega 1 vastuolus olevaks osas, milles see ei anna vanglale õigust interneti kasutamise lubamise otsustamiseks ega võimalda ligipääsu tagamist kaebaja soovitud lehekülgedele õppimise, töötamise ja ettevõtlusega tegelemise eesmärgil ning seoses kohtumenetlustega. Vangla juhtkond on jätnud arvestamata, et internet on tänapäeval suurte võimaluste vahend ning kinnipeetavatele selle kasutamise võimaluse tagamisega on võimalik tagada neile ka hariduse omandamine, igasuguste kursuste ja koolituste, sh juhtimisalaste koolituste läbimine, töötamine kaugtöö vormis erinevates ettevõtetes ja ettevõtlusega tegelemine erinevatel suundadel (nt tõlketeenus, reklaamindus, kodulehtede tegemine/kujundamine jne). Sellest saadav riigi kasu on suurem kui interneti tagamise kulutused. Seega ei ole praegu kohaldatavad piirangud vajalikud, sobivad ega mõõdukad PS § 11 tähenduses. Vanglal peab olema õigus otsustada, millal, kellele ja mis eesmärgil lubada internetti kasutada. Norm, mis välistab olulises küsimuses täitevvõimu kaalutusõiguse, on ebaproportsionaalne ja seega põhiseadusvastane.

16.5. Asjaolu, et kinnipeetavatele on antud alates 2023. aastast kasutusse tahvelarvutid ja läbi

nende ligipääs e-toimiku rakendusele, kinnitab fakti, et vanglal on olemas võimekus tagada ligipääs ka teistele vaidlusalustele veebilehtedele.

17. Viru Vangla leiab, et kaebus tuleb jätta järgmistel põhjendustel rahuldamata.

17.1. Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsusega nr 3-18-477 tunnistati VangS v.r § 31¹ esimene lause põhiseadusvastaseks ja kehtetuks osas, milles see välistab kinnises vanglas karistust kandva kinnipeetava ligipääsu Riigikohtu veebilehe osale, millel ei avalikustata Riigikohtu lahendeid, ja Ametlike Teadaannete võrguväljaande. Muus osas ei tuvastanud Riigikohus, et VangS v.r § 31¹ oleks põhiseadusvastane.

17.2. Kinnipeetavad on nutikad leidmaks varjatult lahendusi elektrooniliseks suhtlemiseks lubatud veebilehtedel, mistõttu kaebuses taotletud veebilehete külastamise lubamisega kaasneks märkimisväärne risk keelatud elektrooniliseks suhtlemiseks. Kaebajale on vanglas võimaldatud keskhariduse omandamist, töötamist vangla majandustöödel ja erinevaid sotsiaalprogramme. Vangiregistri kohaselt alustas kaebaja 01.09.2024 õpinguid 10. klassis, kuid ei osalenud motiveerimatuse tõttu tundides ühelgi korral ning ta eemaldati 20.10.2024 kooli nimekirjast. Kaebaja on tööle määratud vangla majandustöödele koristaja ja viimistleja töökohale, mis tagab kinnipeetava tööharjumuse ja teatud sissetuleku vanglas. Kaebajale on kahel korral võimaldatud sotsiaalprogrammid „Õige hetk“ ja „Eluviisitreening“, samuti on ta osalenud sotsiaalprogrammis „Viha juhtimine“. Kaebajal toimuvad sekkumistegevusena struktureeritud vestlused. Enda arendamise eesmärgil, hobi korras õppimiseks ja enda loodud töökohustuse täitmiseks ei ole vanglas mittelubatud veebilehete külastamine põhjendatud. Kuivõrd kaebaja on seni suutnud vajadusel enda võimaliku töö ja ettevõtlusega seonduvat korraldada ka telefoni ja/või kirja teel, siis saab ta seda ka edasi teha samal moel, võttes arvesse, et temaga seotud ettevõtete juhatuses on olemas ka teine isik, kes saab ettevõtet esindada üksinda.

18. Justiits- ja Digiministeerium palub jätta kaebuse ja kaebaja taotluse põhiseaduslikkuse järelevalve agatamiseks järgmistel põhjendustel rahuldamata.

18.1. Kuni 31.03.2024 kehtinud VangS v.r § 31¹ esimene lause on põhiseadusega kooskõlas. Samuti on alates 01.04.2024 kehtiva vangistusseaduse (VangS) § 31¹ lõikes 1 ning justiitsministri 30.11.2000. a määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ (VSkE) §-des 52¹ ja § 52² sätestatud piirangud, sh osas, milles need välistavad juurdepääsu kaebaja soovitud veebilehtedele, põhiseadusega kooskõlas, st sobivad, vajalikud ja mõõdukad.

18.2. Keeld piirab interneti vahendusel ligipääsu üldiseks kasutamiseks mõeldud teabele, millele ligipääsu õigus tuleneb PS § 44 lõikest 1. Piirangul on legitiimne eesmärk – tagada ühiskonna turvalisus (sh vangla julgeolek) ning õiguskorra kaitse. Kitsamas mõttes on piirangu eesmärk tagada, et süüdimõistetu ei paneks karistuse kandmise ajal toime uut kuritegu.

18.3. Interneti kasutamise keeld on sobiv vahend vanglavälise keelatud suhtluse takistamiseks (julgeoleku tagamiseks) või kriminaalmenetluse lubamatu mõjutamise vältimise eesmärgi saavutamiseks. Piirangu eesmärk on ka välistada internetist sellise teabe hankimist, mis võib ohustada vangla julgeolekut ja ühiskonna turvalisust väljaspool vanglat. Piirang on vajalik, sest isikut vähem koormava abinõuga ei ole sama efektiivne tulemus saavutatav. Kinnipeetavatele järjest täiendavatele veebilehtedele ligipääsu võimaldamisega tekiks olukord, kus vanglal ei ole ühel hetkel enam võimalik täita seadusandja poolt vanglateenistusele VangS § 66 lõikes 1 ja VangS § 29 lõikes 2¹ sätestatud kohustust. VangS § 66 lõike 1 kohaselt korraldatakse kinnipeetavate järelevalve viisil, mis tagab vangistusseaduse ja vangla sisekorraeeskirjade täitmise ja üldise julgeoleku vanglas. VangS § 29 lg 2¹ kohaselt kontrollib vanglateenistus, kellega kinnipeetav telefoni teel suhtleb või kirjavahetust peab. Ka Riigikohus on hinnanud asja

nr 3-18-477 raames VangS v.r § 31¹ lõike 1 põhiseaduspärasuse kontrolli käigus piirangu sobivust ja vajalikkust ning leidnud, et VangS v.r § 31¹ (esimeses lauses) sätestatud interneti kasutamise keeld on eesmärkide saavutamiseks sobiv ja vajalik (p 78).

18.4. Kinnipeetavale ei ole keelatud juurdepääs avalikuks kasutamiseks mõeldud teabele. Piirang puudutab üksnes juurdepääsu teabele interneti vahendusel, kuivõrd selle lubamisel ei ole võimalik alati tagada, et kinnipeetav ei saaks samal ajal juurdepääsu veebilehe osale, mille kaudu on võimalik elektrooniline suhtlemine. Veebilehe sisu ja muudatusi ei ole mõistlikult (sh optimaalsete kuludega) võimalik igal ajahetkel kontrollida, seire ei ole järjepidev ja arvutiprogrammiga teostatav, mistõttu kontrollimiseks on vajalik inimtööjõud. Kuigi interneti kasutamise võimalus on iseenesest PS § 44 kaitsealas, ei kujuta kõnealustele veebilehtedele juurdepääsu piiramine endast kaalukat kinnipeetava õiguste riivet, mis jätkaks ta ilma eluks hädavajalikkust. Veebilehtedele juurdepääsu võimaldamisega kaasnevad riskid, sh näited juba realiseerunud riskidest, ja veebilehtede pidevaks kontrolliks vajaminev ressursikulu on arvestatavalt suured ja kaaluvad kinnipeetava eelnimetatud õiguste riive üles.

18.5. Igalt veebilehelt tuleks leida üles lingid, kust omakorda võib avaneda mõni elektroonset suhtlust võimaldav kanal. Tavapäraselt on veebilehtedel suhtlust võimaldavaks osaks teabenõude, märgukirja või selgitustaotluse esitamise elektroonne vorm, mis sageli annab ka võimaluse saata suvalisele meiliaadressile pöördumise koopia. Seda on võimalik kasutada soovitud e-posti aadressile sõnumi saatmiseks. Keelatud viisil suhtluse puhul väheneb vahele jäämise risk sedavõrd, mida rohkematele veebilehtedele on juurdepääs lubatud. Veebilehtede sisu on ajas sageli muutuv ja nendele võib lisanduda funktsioone, mis võimaldavad kontrollimatut keelatud vanglavälist suhtlust. Kuigi veebileht ise võib olla turvaline, ei pruugi sellel olevad lisarakendused alati arvestada vangistuses viibivate isikute vanglavälise suhtluse piirangutega seonduvaga ning seda ka riigiasutuste endi hallatavate veebilehtede puhul. Iga lehe lubamisel tuleb teha pidevat seiret, et avastada võimalikke puudujääke ja turvariske. Kuna kulud ja risk kumuleeruvad iga veebilehe lisandumisega, siis ei ole õige vaadelda veebilehti eraldiseisvalt. Selleks, et kontrollida järjepidevalt kindlate ajavahemike tagant üle kõik veebilehed ja nende alamlehed, millelt avanevad võimalikud teabenõuete vormid või millele on lisatud täiendavaid linke, mille hulgas võib olla ka suhtlusportaale või sotsiaalsemeediakanaleid, on vajalik personaliressurss. Iga veebilehe seadistamise soov vajab Riigi Info- ja Kommunikatsioonitehnoloogia Keskuse (Riigi IT Keskus, RIT) tehnoloogiaosakonna sekkumist. Selleks tuleb kontrollida serveris olemasolevaid reegleid, lisada uued reeglid ning teenus seadistada. Keerukus seisneb uute reeglite tekitamises ja lisamises teenuse konfiguratsiooni, ilma et olemasolev funktsionaalsus „katki“ läheks. Üksnes veebilehe omanikel ja veebilehtede arendajatel on väga hea ülevaade veebilehtede sisust ja selle nurgatagustest, mitte JDM-l, RIK-l ega RIT-l. Osadel juhtudel on veebilehtede omanikud ka väljaspool Eestist, mis teeb selle info haldamise eriti keeruliseks.

18.6. Kinnipeetavatele veebilehtedel keelatud osa (elektroonilist suhtlust võimaldava osa) piiramiseks on ehitatud filtrid, mis piiravad veebilehe funktsionaalsuse, mille sisu on postituse loomine. Pidevat järelevalvet selle üle, et veebilehtedel ei oleks avatud mistahes suhtlusvõimalusi, ei ole sisuliselt võimalik teha. See eeldaks iga veebilehe järjepidevat kontrollimist, mis tähendaks tööprotsesside mõttes iga lubatud veebilehe igapäevast kontrollimist, sh tuleb arvestada, et veebilehtede sisu muutub ajas pidevalt, veebilehtedele laetakse uuendusi, lisatakse mooduleid ja rakendusi, muudetakse veebilehe koodi, ülesehitust ja ajakohastatakse veebilehel kajastuvat teavet. Sealjuures ei vastuta veebilehe muutmise eest üks isik, vaid veebilehe eri osadel võivad olla muutmisõigused eri inimestel. Veebilehe sisu uuendajate või arendajate puhul ei pruugi kehtida ka taustakontrolli nõudeid, mis tähendab, et eksisteerib oht teadlikult veebilehe sisu muutmiseks vangistuse täideviimise eesmärkide

vastaselt.

18.7. Vanglateenistusel tuleks ise pidevalt erinevaid veebilehti kontrollida ning nende rakendusi läbi katsetada, suhelda veebilehe haldajatega ja teavitada neid võimalikest probleemidest, sulgeda ja avada kinnipeetavate poolt kasutatavaid alamlehekülgi, rakendusi jms. Selleks vajalikud ressursikulud suurenevad iga potentsiaalselt lubatava veebilehekülje lubamisega, olenemata sellest, kes veebilehte haldab. Veebilehtede uuendajad ja arendajad ei arvesta arenduste tegemisel sellega, et kinnipeetavatele ei ole veebilehe elektroonilist suhtlust võimaldav osa lubatud. Veebilehe pidaja peab teavitama vanglateenistust igast muudatusest, mida ta on lehel teinud. Kuivõrd sellist kohustust ei tulene veebilehe haldajale õigusaktidest, siis on vaja selleks sõlmida eraldi koostöökokkulepe. Muudatuste teavitussüsteemi on vaja, et vanglateenistusel oleks võimalik üle kontrollida, kas konkreetne muudatus võis kinnipeetavale juurdepääsu veebivaates midagi „katki“ teha. Kui sellist teavet vanglateenistuseni ei jõua, tuleb igakordselt hakata veebilehti ise üle kontrollima. Selline ressursikasutus ei pruugi olla otstarbekas, ühtlasi ei ole selliseks monitooringuks olemas automaatset lahendust, mis võiks inimressursi vajadust vähendada.

18.8. VSKE § 52¹ lõikes 1 toodud veebilehtede nimekirja pideva hulgaliselt täiendamise puhul ei ole vanglateenistustel enam võimalik tagada, et kinnipeetavate poolt interneti kasutamine toimub kooskõlas VangS eesmärkidega. Kui kinnipeetavatele lubada juurdepääs suurele hulga veebilehtedele, ei ole enam võimalik täielikult tagada ka interneti kasutamist tingimusel, et kinnipeetaval on keelatud juurdepääs veebilehe osale, mis võimaldab elektroonilist suhtlemist (VSKE § 52¹ lg 2). Vanglateenistusel on küll võimalik vangla julgeoleku, korra või muude VangS-s või selle alusel sätestatud piirangute tagamiseks piirata ligipääsu veebilehe osadele ning teha interneti ja seadme kasutamise üle järelevalvet (VSKE § 52² lg 2 punktid 1 ja 2), kuid täies mahus järelevalve tegemine kõikide veebilehtede üle ei ole võimalik ega ka otstarbekas.

18.9. Veebilehtede põhjalikumaks (kuid mitte täielikuks) kontrollimiseks vajalike võimaluste tagamiseks on hinnanguline ressursikulu järgnev: 1) monitoorimissüsteem 330 000 eurot arenduseks (s.o ühekordne kulu), millele lisandub vangla tööjõukulu 190 080 eurot aastas ning RIK tööjõukulu aastas 79 200 eurot; 2) ühe veebilehega seotud järjepidevate monitoorimistööde ja piirangute lisamisega seotud tööde maksumus sõltuvalt veebilehe keerukusest üle 1100 euro.

18.10. Maksu- ja Tolliameti (MTA) veebilehe sisukaardilt nähtub veidi alla 400 veebilehe, mis omakorda võivad hargneda alamlehtedeks, millel võib paikneda veebilink või video, mis pärineb mõnest välisest domeenist. Iga lehe, lingi vm kohta tekib lehitseja võrgumonitooringu tööriistas kuni mitusada kannet, mis on vaja üle kontrollida. Arvestades MTA lehe mahtu, võib neid kandeid olla üle 10 000. Lähteülesande koostamine võtab aega 2 nädalat, administraatori töö ja testimine 1,5 nädalat. PPA ja eesti.ee veebilehtede puhul on tegevuste maht ja toimingute sisu samas suurusjärgus. Eesti.ee puhul eeldab enamik veebilehe kasutusvõimalustest isikutunnistuse abil autentimist, mis aga ei ole kinnipeetavatel võimalik. JDM veebilehe puhul on töötlemise maht mõnevõrra väiksem, s.o u 40% tegevuste mahust võrreldes MTA veebilehega. JDM veebilehe arendus on RIK käes ja selle lehega seotud riske suudetakse minimeerida. Riigiportaali eesti.ee ning MTA ja Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) veebilehe arendajad on JDM-le teadmata. On kaalumise küsimus, milliseid veebilehti kinnipeetavatele kättesaadavaks teha. Lähiajal on plaanis näiteks ERR uudiste leht kättesaadavaks teha. Praeguses asjas vaidluse all olevatest veebilehtedest saadav kasu ei ole selline, mis paneks ministeeriumit neid lehti avama.

18.11. Maksekäsu kiirmenetluse infosüsteem (MKMKIS) on menetlusinfosüsteem, mida kasutab Pärnu Maakohtu maksekäsuosakond maksekäsu kiirmenetluste läbiviimiseks.

MKMKIS ei ole e-toimiku osa, vaid eraldiseisev, sh oma teenuste ja andmebaasiga andmekogu. Avalikus e-toimikus kuvatakse välja andmeid nii e-toimiku süsteemist kui ka MKMKIS süsteemist – maksekäsu kiirmenetluse andmeid päritakse MKMKIS süsteemist ning muid tsiviil-, haldus-, väärteto- ja kriminaalmenetluste andmeid päritakse e-toimiku süsteemist. Kinnipeetavate poolt maksekäsu kiirmenetlusesse dokumentide esitamine ei ole tehniliselt võimalik, sest maksekäsu kiirmenetluse infosüsteemis ei ole võimalik dokumentide nähtavust piirata ja selliselt saab võimalikuks keelatud suhtlus. Selleks, et kinnipeetavatel oleks võimalik maksekäsu kiirmenetlust alustada, menetlusesse dokumente esitada ja oma menetluse andmeid vaadata, on vaja teha arendustöid nii MKMKIS-s kui ka avalikus e-toimikus. MKMKIS-s praegu arendustöid ei tehta, sest plaanis on asendada senine süsteem uuega. Selline arendus, mis võimaldaks maksekäsu kiirmenetluse puhul kõikide dokumentide kinnitamist kohtutöötaja poolt, sisaldaks suurel määral automaatika loomist ning integreerimist väliste süsteemidega, kust saada infot, et isik on kinnipeetav. Kinnipeetaval on võimalik esitada dokumente kohtule e-toimiku kaudu tavakorras, st leitud on tasakaal e-toimiku kasutamisel nii, et menetluslikud õigused on jätkuvalt olemas, kinnipeetav saab esitada maksekäsu kiirmenetluse avalduse tavakorras ja selles osas ühtegi piirangut ei ole.

18.12. Seni aset leidnud vangiportaali ja avaliku e-toimiku väärkasutamise juhtumid ilmestavad, et vanglal ei ole järjest lisanduvate veebilehtede nimekirja puhul enam võimalik täita seaduses sätestatud vangistuse eesmärgi. Näiteks hakkasid kinnipeetavad kasutama vangiportaali sisselogimiseks teiste kinnipeetavate nimesiltidel olevat fotot või teisi fotosid, mis võimaldas teha teise kinnipeetava nimel erinevaid toiminguid, sh jätta teisele kinnipeetavale teateid. Riskide realiseerumine tähendas vangla jaoks suure hulga ametnike tööaega, arenduste väljatöötamist, süsteemis piirangute seadmist ja aeganõudvate menetluste läbiviimist. Avaliku e-toimiku puhul on vanglaväline suhtlus võimalik esindamiseseose kaudu. Riigi võimaldatud e-teenused on tehtud kasutaja jaoks võimalikult lihtsaks ja need ei ole üles ehitatud arvestusega, et teatud ühiskonnagrupp võib süsteemi kasutada õigusrikkumiste toimepanemiseks. Avalikuks kasutamiseks mõeldud teabele interneti teel juurdepääsu mittevõimaldamise proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvestada isiku huvide ja vajaduste kõrval riigi kohustusega tagada, et kinnipeetav ei jätku vangistuse ajal kuritegude toimepanemist. Antud juhul ei ole olnud ka riigi pakutavate teenuste puhul võimalik tagada, et kinnipeetav ei paneks vanglas olles toime uusi kuritegusid.

18.13. Riive mõõdukuse hindamisel on oluline, et kinnipeetaval on võimalik saada üldiseks kasutamiseks mõeldud informatsiooni teabenõudega. Kuigi interneti kasutamise võimalus on iseenesest PS § 44 kaitsealas, ei kujuta kõnealustele veebilehtedele juurdepääsu piiramine endast kaalukat kinnipeetava õiguste riivet, mis jätkaks ta ilma eluks hädavajalikkusest. Välja toodud riskid (sh näited juba realiseerunud riskidest) ja veebilehtede pidevaks kontrolliks vajaminev ressursikulu on arvestatavalt suured ja kaaluvad kinnipeetava eelnimetatud õiguste riive üles.

18.14. Alates 01.04.2024 kehtiva VangS § 31¹ lõikega 1 ja alates 31.03.2024 kehtiva VSke § 52¹ lõikega 1 ja § 52² lõikega 1 on kinnipeetavatele lisandunud e-toimiku kasutamise võimalus, pöördumiste esitamise võimalus, lähedastega suhtlemise võimalus (videokohtumised), samuti isikuandmetega tutvumise võimalus. Sellega aidatakse kaasa vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamisele.

19. Registrite ja Infosüsteemide Keskus leiab, et kaebus tuleb jätta rahuldamata, ning nõustub JDM seisukohtadega.

KOHTU SEISUKOHT

20. Kohus teeb esmalt kindlaks, kas praeguse vaidluse lahendamiseks on vajalik hinnata mõne

õigusnormi põhiseaduspärasust ja millised on sellisel juhul kontrollimist vajavad asjassepuutuvad sätted (I). Seejärel hindab kohus asjassepuutuvate sätete põhiseaduspärasust (II, III) ning lahendab kaebuse ja teeb vajalikud menetluslikud otsustused (IV).

I

21. Kaebaja on esitanud kohtule nõuded Viru Vangla kohustamiseks tagama kaebajale ligipääsu JDM, MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehtedele (vastavalt veebilehed justdigi.ee, emta.ee, politsei.ee ja eesti.ee) ning e-toimiku süsteemile MKMKIS andmekogu puudutavas osas. Alternatiivselt on esitatud kohtule nõue Viru Vangla kohustamiseks lahendama kaebaja taotlused uuesti. Viru Vangla jättis kaebaja taotlused nimetatud veebilehtedele juurdepääsu saamiseks ja teenuse kasutamiseks rahuldamata 06.07.2022. a vastusega nr 6-10/18050-2 (dtl 94–95) ja 10.01.2023. a vastusega nr 6-10/514-2 (dtl 29), tuginedes VangS v.r §-le 31¹, mis ei lubanud kinnipeetavatele kaebaja soovitud veebilehtedele juurdepääsu võimaldamist ja teenuse kasutamist. Kaebaja palub kohtul tunnistada VangS v.r § 31¹ põhiseadusvastaseks ja jätta asjas kohaldamata osas, milles see ei anna vanglale õigust interneti kasutamise lubamise otsustamiseks ega võimalda ligipääsu tagamist kaebaja soovitud lehekülgedele õppimise, töötamise ja ettevõtlusega tegelemise eesmärgil ning seoses kohtumenetlustega.

22. JDM, MTA ja PPA veebilehed sisaldavad endas teavet vastavate riigiasutuste tegevuse ja tegevusvaldkonna kohta. Sellise teabe avalikustamiseks veebilehe pidamise kohustus tuleneb avaliku teabe seaduse (AvTS) § 31 lõikest 1. 2003. aastal avatud Eesti teabevärava (Riigiportaal) peamiseks eesmärgiks oli jagada informatsiooni ning seal on ka käesoleval ajal avaldatud lai valik infoartikleid paljudel erinevatel riiki ja ühiskonna toimimist puudutavatel teemadel. Tulenevalt AvTS §-st 32¹ lõikest 1 on Eesti teabevärv veebileht, mille kaudu on kättesaadav teabevaldajate tegevusvaldkonda ja üldkasutatavaid teenuseid puudutav avalikkusele suunatud teave ning mille kaudu võimaldatakse juurdepääs elektroonilisele üldkasutatavale teenusele ja taaskasutatavale teabele (vt ka Vabariigi Valitsuse 03.10.2013. a määruse nr 145 „Eesti teabevärava eesti.ee haldamise, teabe kättesaadavaks tegemise, arendamise ning kasutamise nõuded ja kord“ (määrus nr 145) § 1 lõiked 2 ja 3).

22.1. JDM, MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehed sisaldavad endas lisaks tavapärasele veebilehel avaldatud teabele ka e-teenuste linke. JDM veebilehelt kättesaadavate e-teenuste hulgas on lingid Riigi Teataja, õigusabi portaali Juristaitab.ee ja Euroopa e-õiguskeskkonna portaali veebilehtedele. MTA veebilehelt saab e-teenuste lingilt suunduda esitama maksudeklaratsioone ja kasutama teisi e-teenuseid. PPA veebilehelt on võimalik suunduda iseteenindusse tegema erinevaid toiminguid, näiteks taotlema ID-kaarti ja passi, taotlema relvaluba, esitama süüteoavaldust jm. Kuigi Eesti teabevärava algne peamine eesmärk oli jagada informatsiooni, siis käesolevaks ajaks on sellelt lehelt võimalik suunduda kasutama paljusid erinevate eluvaldkondade ja sündmustega seotud e-teenuseid (sh näiteks kaebaja välja toodud nime muutmise, milleks suunatakse isik Riigiportaalist edasi e-rahvastikuregistrisse). Kaebaja on väljendanud kohtule soovi kasutada ennekõike MTA ja eesti.ee veebilehel kättesaadavaid e-teenuseid. Maksekäsu kiirmenetluse andmekogu kasutamine e-toimiku süsteemi vahendusel kujutab endast samuti teenust, mis võimaldab isikul elektrooniliselt esitada ja võtta vastu dokumente maksekäsu kiirmenetluse alustamiseks ja selle menetluse jooksul.

23. Tulenevalt PS § 3 lõikest 1 teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. PS § 15 lõike 1 teise lause kohaselt võib igaüks oma kohtuasja läbivaatamisel nõuda mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusevastaseks tunnistamist. Asjassepuutuv on säte, mis on kohtuasja lahendamisel otsustava tähtsusega ehk mille põhiseadusele mittevastavuse ja kehtetuse korral peaks kohus

otsustama asja teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral (vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 16.10.2025. a otsus asjas nr 5-25-4 ja seal viidatud praktika).

24. Riigivastutuse seaduse § 6 lõike 1 järgi võib isik nõuda haldusakti andmist või toimingute sooritamist, kui avaliku võimu kandja on kohustatud haldusakti andma või toimingute sooritama ja see puudutab isiku õigusi. Kui seadus ei sätesta teisiti, teeb kohus asjaolud kindlaks kohtuotsuse tegemise aja seisuga; haldusakti ja toimingute õiguspärasust hindab kohus haldusakti andmise või toimingute tegemise aja seisuga (HKMS § 158 lõige 2). Seega tuleb kohustamiskaebuse läbivaatamisel arvestada, et selle rahuldamiseks peavad üldjuhul olema eeldused täidetud nii kaebuse esitamise kui ka kohtuotsuse tegemise aja seisuga. Kui vastustajal ei olnud kaebuse esitamise ajal kohustust taotletav toiming sooritada, ei olnud ta õigusvastaselt tegevusetu; kui aga kohtuotsuse tegemise ajal ei võimalda faktilised asjaolud või õiguslik olukord vastustajat toimingut sooritama kohustada, on ka see kaebuse rahuldamata jätmise aluseks (vt nt Riigikohtu halduskolleegiumi 01.03.2017. a otsus asjas nr 3-3-1-79-16, punkt 20 ja seal viidatud praktika).

25. VangS v.r § 31¹ („Interneti kasutamine“) sätestas Viru Vangla poolt kaebaja taotluste lahendamise ajal järgmist: „Kinnipeetaval ei ole lubatud kasutada interneti, välja arvatud vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, mille kaudu on vanglateenistuse järelevalve all võimaldatud juurdepääs ametlikele õigusaktide andmebaasidele, kohtulahendite registrile, Riigikogu veebilehele ja õiguskantsleri veebilehele. Kinnipeetaval on keelatud juurdepääs veebilehe osale, mis võimaldab elektroonilist suhtlemist.“ Seejuures on selle normi esimene lause (alates 01.08.2019 kehtivas redaktsioonis) tunnistatud Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsusega põhiseadusvastaseks ja kehtetuks osas, milles see välistab kinnises vanglas karistust kandva kinnipeetava ligipääsu Riigikohtu veebilehe osale, millel ei avalikustata Riigikohtu lahendeid, ja Ametlike Teadaannete võrguväljaande.

25.1. VangS v.r § 31¹ esimese lause osa „kinnipeetavatel ei ole lubatud kasutada interneti“ kehtestas seega vanglates üldise interneti kasutamise keelu, mis välistab täielikult juurdepääsu veebilehtedele. Seadus lubas vanglas interneti kasutada üksnes ligipääsuks veebilehtedele, mis mahtusid VangS v.r § 31¹ esimese lause teises pooles sätestatud erandi alla – tegemist on kas sättes otseselt nimetatud veebilehtedega või veebilehtedega, mis on mõeldud sättes nimetatud teabe süstematiseeritud kujul avalikustamiseks (vt Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsus asjas nr 3-18-477, p 38). VangS v.r § 31¹ ei näinud ette võimalust lubada kinnipeetaval kasutada interneti kaudu teenuseid.

26. JDM, MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehtede näol ei ole tegemist ametlike õigusaktide andmebaasidega, kohtulahendite registriga, Riigikogu veebilehela, õiguskantsleri veebilehela, Riigikohtu veebilehe osaga, millel ei avalikustata Riigikohtu lahendeid, ega ka Ametlike Teadaannete võrguväljaandega. Ka JDM, MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehtedel kättesaadavate e-teenuste kasutamine ega e-toimiku süsteemi kasutamine MKMKIS andmekogu osas ei ole VangS v.r § 31¹ alusel lubatud. Seetõttu välistas VangS v.r § 31¹ esimeses lauses kehtestatud interneti kasutamise keeld kinnipeetavate ligipääsu nendele veebilehtedele ja teenustele ning VangS v.r § 31¹ esimeses lauses sätestatud keelu põhiseaduspärasuse korral ei saaks kohus kaebaja kohustamiskaebust rahuldada. Kui aga VangS v.r § 31¹ esimeses lauses sätestatud keeld interneti kasutamiseks oleks osas, milles see ei võimalda kinnipeetavatele juurdepääsu võimaldamist kaebaja soovitud veebilehtedele ja rakendustele, põhiseadusvastane ja kehtetu, puudunuks Viru Vanglal alus kaebaja soovitud veebilehtedele ja teenustele juurdepääsu takistamiseks.

27. Alates 01.04.2024 kehtib VangS § 31¹ uues sõnastuses. VangS § 31¹ lõige 1 sätestab, et kinnipeetaval ei ole lubatud kasutada interneti, välja arvatud turvalise tehnilise võimekuse

olemasolu korral ja järelevalve all, vanglateenistuse poolt selleks kohandatud seadmetes lubatud veebilehele juurdepääsuks ning kinnipeetavale vajaliku teenuse või muu käesoleva seaduse eesmärkidega kooskõlas oleva internetilahenduse kasutamiseks. VangS § 31¹ lõike 2 kohaselt kehtestab VangS § 31¹ lõikes 1 nimetatud veebilehete loetelu ja interneti kaudu kinnipeetavale võimaldatavate vajalike teenuste ning internetilahenduste kasutamise tingimused, korra ja turvanõuded valdkonna eest vastutav minister määrusega. Nimetatud määruseks on VSKE, mis sisaldab alates 31.03.2024 10¹. peatükki „Interneti kasutamine“ (§-d 52¹–52⁴).

27.1. VSKE § 52¹ („Interneti vahendusel lubatud veebilehed“) lõike 1 (alates 23.12.2025 kehtivas redaktsioonis) kohaselt on kinnipeetaval õigus turvaliselt kohandatud vangla seadme kaudu juurde pääseda järgmistele veebilehetele: 1) Eesti ja Euroopa Liidu ametlike õigusaktide andmebaaside veebilehed; 2) Eesti, Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa Liidu kohtulahendite veebilehed; 3) Riigikogu veebileht; 4) Riigikohtu veebileht; 5) õiguskantsleri veebileht; 6) Ametlike Teadaannete veebileht; 7) tõlkerakenduse veebileht. VSKE § 52¹ lõike 2 järgi on kinnipeetaval keelatud juurdepääs veebilehe osale, mis võimaldab elektroonilist suhtlemist.

27.2. VSKE § 52² reguleerib kinnipeetavatele interneti kaudu teenuste võimaldamist. Selle sätte lõike 1 järgi võib vanglateenistus turvalise tehnilise võimekuse olemasolu korral võimaldada interneti kaudu kinnipeetaval seadmes: 1) kasutada kinnipeetavale kohandatud e-toimiku süsteemi; 2) esitada vanglale pöördumisi; 3) suhelda lähedasega VangS §-s 23 lõikes 1 nimetatud eesmärgil; 4) tutvuda tema kohta vangiregistrisse ja kinnipeetavate rahaliste vahendite arvestussüsteemi kogutud teabega, välja arvatud teave, mille kohta kehtib õigusaktist tulenev juurdepääsupiirang; 5) teha sisseoste veebilahenduse kaudu.

27.3. Sarnaselt varem kehtinud VangS v.r § 31¹ esimesele lausele kehtestab ka praegu kehtiva VangS § 31¹ lõige 1 vanglates üldise interneti kasutamise keelu. Vanglas interneti kasutamine on lubatud üksnes nendele veebilehetele juurdepääsuks ning sellise teenuse ja internetilahenduse kasutamiseks, mis mahuvad VangS § 31¹ lõike 2 alusel kehtestatud VSKE § 52¹ lõikes 1 ja § 52² lõikes 1 sätestatud erandite alla.

28. On selge, et JDM, MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehed ja nendel kasutamiseks kättesaadavad e-teenused ei ole VSKE § 52¹ lõikes 1 ja § 52² lõikes 1 sätestatud eranditega hõlmatud. Seega välistavad ka praegu kehtivad VangS § 31¹ lõige 1 ning VSKE § 52¹ lõige 1 ja § 52² lõige 1 kinnipeetavate ligipääsu nimetatud veebilehetele ja nendel kättesaadavatele e-teenustele. Kohus ei saaks VangS § 31¹ lõike 1 ning VSKE § 52¹ lõike 1 ja § 52² lõike 1 põhiseaduspärasuse korral kaebaja kohustamiskaebust nende veebilehete ja teenuste osas rahuldada. Küll aga oleks võimalik kaebaja kohustamisnõude rahuldamine siis, kui VangS § 31¹ lõikest 1 ning VSKE § 52¹ lõikest 1 ja § 52² lõikest 1 tulenev keeld interneti kasutamiseks oleks osas, milles see ei võimalda kinnipeetavatele juurdepääsu võimaldamist JDM, MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehetele ja seal kättesaadavatele e-teenustele, põhiseadusvastane ja kehtetu.

28.1. Kohtu hinnangul ei saa selgelt välistada kinnipeetavatele VSKE § 52² lõike 1 punkti 1 alusel e-toimiku süsteemi kasutamise võimaldamist osas, milles see saab andmeid maksekäsu kiirmenetluse infosüsteemist (vt justiitsministri 05.08.2015. a määrus nr 26 „Maksekäsu kiirmenetluse infosüsteemi asutamine ja infosüsteemi pidamise põhimäärus“), mitte kohtute infosüsteemist (vt justiitsministri 15.02.2006. a määrus nr 5 „Kohtute infosüsteemi põhimäärus“). Vastavalt Vabariigi Valitsuse 03.07.2008. a määrusele nr 111 „E-toimiku süsteemi asutamine ja e-toimiku süsteemi pidamise põhimäärus“ (määrus nr 111) on e-toimiku süsteemi näol tegemist riigi infosüsteemi kuuluva andmekoguga, mida peetakse

menetlusandmete ja isikuandmete töötlemiseks, ning millega on liidestatud teised andmekogud, sh kohtute infosüsteem ja maksekäsu kiirmenetluse infosüsteem (määruse nr 111 § 1 ja § 3 lõike 4 punktid 1 ja 7). Küll aga piirab VSkE § 52² lõike 1 punkt 1 kinnipeetavate võimalusi e-toimiku süsteemi kasutamiseks nõudega, et süsteem peab olema kinnipeetavale kohandatud. Seega tuleks kohtul juhul, kui ta leiab, et vastustajal tuli VangS § 31¹ v.r põhiseadusvastasusest tulenevalt võimaldada kaebajale tema 04.07.2022. a taotluse alusel ligipääsu e-toimikule maksekäsu kiirmenetlust puudutavas osas, esmalt kontrollida, kas praegu kehtiv regulatsioon võimaldab kaebajale sellele juurdepääsu võimaldamist või mitte, ning seejärel vajadusel kontrollida ka VangS § 31¹ lõike 1 ja VSkE § 52² lõike 1 põhiseaduspärasust vastavas osas. Kui aga kohus peaks leidma, et VangS v.r § 31¹ ei olnud maksekäsu kiirmenetluse andmekogu teenusele juurdepääsu mittelubamist puudutavas osas põhiseadusvastane, puudub kohtul vajadus selles osas VangS § 31¹ lõike 1 ja VSkE § 52² lõike 1 sisu ja põhiseaduspärasust analüüsida.

29. Eeltoodut kokku võttes leiab kohus, et kohtuasja lahendamisel otsustava tähtsusega asjassepuutuvateks säteteks tuleb lugeda VangS v.r § 31¹ esimene lause (alates 01.08.2019 kuni 31.03.2024 kehtinud redaktsioonis), alates 01.04.2024 kehtiv VangS § 31¹ lõige 1 ning alates 31.03.2024 kehtivad VSkE § 52¹ lõige 1 ja § 52² lõige 1 (vajadusel). Kui nimetatud sätted on osas, milles need ei luba võimaldada kinnises vanglas karistust kandvale kinnipeetavale ligipääsu JDM, MTA, PPA ja Eesti teabevärava lehekülgedele, sh seal kättesaadavatele e-teenustele, ning e-toimiku süsteemile osas, milles see saab andmeid MKMKIS andmekogust, põhiseadusega kooskõlas, puuduvad alused kaebaja kohustamiskooste rahuldamiseks ning kaebus tuleb jätta rahuldamata. Kui aga nimetatud sätted ei ole nimetatud osas põhiseadusega kooskõlas, tuleb kohtul jätta need HKMS § 158 lõike 4 alusel asja lahendamisel kohaldamata.

II

30. Kaebaja on märkinud, et vajab ligipääsu kõnealustele veebilehtedele ja teenustele seoses ettevõtlusega tegelemise ja töökohustuste täitmisega, maksekäsu kiirmenetluse avalduste esitamiseks ja olemasolevate kohtuasjadega tutvumiseks, samuti info saamise eesmärgil ehk iseseisvaks õppimiseks ja enda täiendamiseks ettevõtluse alal. Kaebaja on kohtumenetluse käigus selgitanud, et tal on kaks ettevõtet (ehk ta on kahes ettevõttes juhatuse liige) ning tal on vaja esitada nende ettevõtete tegevusega seoses internetis maksudeklaratsioone ja majandusaasta aruandeid. Samuti on tal vaja ettevõtete nimel esitada ja saada kohtult maksekäsu kiirmenetluses dokumente. Kaebaja selgitas veel, et soovib kõikidelt vaidlusalustelt lehtedelt saada enda jaoks eluliselt vajalikku informatsiooni, et pärast võimalikku vangistusest vabanemist paremini hakkama saada. Kaebaja enda hinnangul on VangS v.r § 31¹ vastuolus PS §-ga 11, § 19 lõikega 1, §-ga 26, §-ga 29, §-ga 31, §-ga 37 ja § 44 lõikega 1 ning EIÕK artikli 10 lõikega 1.

31. Kohtu hinnangul ei riiva vangla vaidlusalune tegevus kaebaja põhiõigust haridusele (PS § 37 lg 1). Kaebaja seisukohtadest ei tulene, et kõnealustele veebilehtedele ja teenustele ligipääsu mitterahuldav oleks tal takistatud omandada haridust ehk osaleda õpingutes.

32. See, et VangS § v.r 31¹ esimene lause ei võimaldanud lubada kaebajal kasutada MTA ja Eesti teabevärava veebilehtedel kättesaadavaid e-teenuseid ega e-toimiku süsteemi maksekäsu kiirmenetlust puudutavas osas, ei riiva PS §-st 44 tulenevat igaühe põhiõigust vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni.

33. PS § 19 lg 1 sätestab põhiõiguse vabale eneseteostusele. Igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust (PS § 19 lg 2). Tegemist on üldise vabaduspõhiõigusega ja lihtsa piirangu- ehk piiriklausliga põhiõigusega. See tähendab, et seda põhiõigust võib piirata mis

tahes põhjusel, mis ei ole PS-ga otseselt keelatud (vt nt Riigikohtu 14.12.2010. a otsus asjas nr 3-4-1-10-10, p 49).

33.1. PS §-st 26 tuleneb igaühe õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele. Sama paragrahvi teine lause sätestab, et riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. Seega on PS § 26 teises lauses sätestatud kvalifitseeritud piiriklausel, mis lubab eraelu riivata üksnes seadusega või seaduse alusel ja § 26 teises lauses kindlaks määratud põhjustel.

33.2. Vastavalt PS § 29 lõikele 1 on Eesti kodanikul õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. PS § 31 esimese lause kohaselt on Eesti kodanikel õigus tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse. Seadus võib sätestada mõlema õiguse kasutamise tingimused ja korra. See tähendab, et tegemist on lihtsa piiriklausliga põhiõigustega.

33.3. Arvestades kaebaja põhjendusi, ennekõike tema viiteid sellele, et tal on kõnealustele veebilehtedele ja teenustele juurdepääsu puudumisel raskendatud tema rajatud ettevõtetega seotud toimingute tegemine ning ta soovib end nendelt veebilehtedelt kättesaadava info abil arendada ja enda teadmisi laiendada, tuleb pidada praegusel juhul PS §-de 19, 26, 29 ja 31 sätestatud põhiõigusi riivatuks. Arvestades aga veebilehtedele ja e-teenustele juurdepääsu piirangu eesmärke, s.o takistada sellist vanglavälist suhtlemist, mis jääb vanglateenistuse kontrolli alt välja, ja soodustada seeläbi vangistuse täideviimise eesmärke, samuti kaitsta riigi sisemist rahu (vrd Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsus asjas nr 3-18-477, p 65), tuleb nende põhiõiguste riiveid pidada antud juhul proportsionaalseteks. Kaebaja poolt välja toodud teenuste kasutamise võimalus seondub seejuures peamiselt kaebaja ettevõtete, mitte kaebaja enda isikuga seotud toimingute tegemise vajadusega. Samuti on kaebajal jätkuvalt õigus esitada e-toimiku vahendusel enda ettevõtete nimel hagiavaldusi maakohtusse. Seda, et kaebaja või tema ettevõtete teised juhatuse liikmed ei saaks kaitsta nende ettevõtete õigusi nende vastu algatatud maksekäsu kiirmenetlustes, ei ole kaebaja väitnud. Muid teenuseid (nt nime muutmise avalduse esitamine) saab kaebaja kasutada ka ilma selleks elektroonilise avalduse esitamise võimalust omamata. Arvestades, et kinnipeatavate kogu eluolu on seotud vanglaga, ei saa pidada kaebaja soovitud e-teenuste kasutamise vajadust sedavõrd kaalukaks, et see annaks alust pidada kõnealuste põhiõiguste riivet ebaproportsionaalseks.

34. Vahekokkuvõtteks leiab kohus, et kaebaja taotlus algatada põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus VangS v.r § 31¹ esimese lause üle osas, milles see välistas kinnises vanglas karistust kandva kinnipeatava võimaluse kasutada e-teenuseid MTA ja Eesti teabevärava veebilehtedel ning e-toimiku süsteemi maksekäsu kiirmenetlust puudutavas osas, tuleb jätta rahuldamata. Kaebaja põhiõiguste riivet tuleb pidada selles osas proportsionaalseks. Sellest tulenevalt puudub kohtul vajadus kontrollida e-teenuseid puudutavas osas VangS § 31¹ lõike 1 ja VSKE § 52² lõike 1 põhiseaduspärasust.

III

35. Järgnevalt hindab kohus, kas VangS v.r § 31¹ esimene lause ning praegu kehtivad VangS § 31¹ lõige 1 ja VSKE § 52¹ lõige 1 on kooskõlas PS §-ga 44 osas, milles need ei võimaldanud ega võimalda kinnises vanglas karistust kandvale kinnipeatavale juurdepääsu võimaldamist JDM, MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehtedele osas, mis ei puuduta e-teenuste kasutamist.

36. Riigikohus on sarnastes vaidlustes leidnud, et VangS v.r § 31¹ esimeses lauses sätestatud keeld pääseda juurde sättes nimetatata veebilehtedele ja seal avaldatud teabele riivab eelkõige

PS § 44 lõikes 1 sätestatud igaühe põhiõigust saada vabalt üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni (vt nt Riigikohtu 07.12.2009. a otsus asjas nr 3-3-1-5-09; 17.08.2022. a määrus ja 15.02.2023. a otsus asjas nr 3-18-477). Lisaks on kaebaja asjakohaselt viidanud EIÕK artikli 10 lõikele 1, mis sätestab igaühe õiguse sõnavabadusele, mis omakorda kätkeb endas PS §-ga 44 sarnast vabadust saada teavet. Kaebaja on ka praeguses asjas PS § 44 riivele tuginenud ning selgitanud, et ta soovib juurdepääsu kõnealustele veebilehtedele info hankimise eesmärgil ehk iseseisvaks õppimiseks ja enda teadmiste täiendamiseks ennekõike ettevõtluse alal.

37. PS § 44 lõikes 1 on määratletud põhiõigus saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni. Ka informatsioon, mille riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus või mõni avalik-õiguslikke funktsioone täitev isik on teinud oma veebilehel kättesaadavaks (kas vabatahtlikult või seaduses sisalduvat kohustust täites), on avalikustamise tulemusena muutunud üldiseks kasutamiseks levitatavaks informatsiooniks (vt Riigikohtu 07.12.2009. a otsus asjas nr 3-3-1-5-09, punkt 21). JDM, MTA ja PPA veebilehtedel on avaldatud teave nende kui valitsusasutuste (Vabariigi Valitsuse seaduse § 39 lg 3) tegevuse kohta (AvTS § 31 lg 1). Eesti teabevärvas avalikustatud teabe näol on aga tegemist aja- ja asjakohase teabega teabevärva kasutaja õiguste kohta, mis aitab tal täita seadusest tulenevaid kohustusi (vt määruse nr 145 § 2 punkt 2). Seega on kõigil kõnealustel veebilehtedel avalikustatav teave üldiseks kasutamiseks levitatav informatsioon, mis puudutab riigiasutuste tegevust (PS § 44 lg 2) ja riigikorraldust ning mängib rolli Eesti riigis isikute erinevate õiguste teostamisel. Nendele veebilehtedele juurdepääsu piiramisega riivatakse ka PS § 44 lõikes 1 sätestatud põhiõigust. Tegemist on ühiskonnaelus osalemiseks olulise põhiõigusega (vt ka Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsuse asjas nr 3-18-477 punkt 80).

38. Käesolev asi sarnaneb PS § 44 lõike 1 riive osas Riigikohtu üldkogu lahendatud asjaga nr 3-18-477, milles üldkogu hindas samuti VangS v.r § 31¹ esimese lause kooskõla PS § 44 lõikega 1 seoses kinnipeetavatele juurdepääsu mitteväiandamisega Riigikohtu veebilehele ja Ametlike Teadaannete võrguväljaandele. Kohtu hinnangul on nimetatud Riigikohtu lahendis väljendatud seisukohad suures osas kohaldatavad ka praegusele vaidlusele.

39. Riigikohus selgitas asjas nr 3-18-477, et ligipääs riigiasutuste tegevuse kohta käivale teabele võib aidata kaasa vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamisele, s.o kinnipeetava suunamisele õiguskulekale käitumisele ja õiguskorra kaitsmisele (15.02.2023. a otsuse punkt 57). Samuti aitab juurdepääs teabele riigiasutuste tegevuse kohta kinnipeetavatel olla kursis ühiskonnas toimuvaga, omades taasühiskonnastavat mõju (15.02.2023. a otsuse punkt 58). Kinnipeetava ligipääs JDM, MTA, PPA ja eesti.ee veebilehtedele osas, mis ei puuduta e-teenuste kasutamist, ei saa kohtu hinnangul kahjustada vangistuse täideviimise eesmärke. Kuigi põhiõiguse riive intensiivsust vähendab mõningal määral võimalus saada teavet teabenõudega, on veebilehe kaudu teabest ülevaate saamine ja asjakohase teabe leidmine märkimisväärselt lihtsam kui teabenõudega; lisaks kaasnevad teabenõude esitamise ja täitmisega kulud nii teabevaldajale kui ka vanglateenistusele (15.02.2023. a otsuse punktid 60–61).

40. PS §-st 11 tulenevalt peab põhiõiguse riivel olema põhiseadusega kooskõlas olev (legitiimne) eesmärk ning riive peab olema eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas) abinõu (vt nt Riigikohtu 28.09.2021. a otsus asjas nr 5-21-4, punkt 42). Põhiõigust riivav abinõu on sobiv siis, kui see aitab kaasa eesmärgi saavutamisele. Abinõu on vajalik aga üksnes juhul, kui eesmärki pole võimalik saavutada mõnda teist, põhiõigusi vähem piiravat meetet kasutades. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust (Riigikohtu

järjekindel praktika alates põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 06.03.2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, punkt 15; Riigikohtu 28.09.2021. a otsus asjas nr 5-21-4, punkt 42).

41. PS § 44 lõikes 1 sätestatud informatsiooni saamise õigus on ilma piiriklauslita põhiõigus. Riigikohtu praktikast tulenevalt võivad selliselt tagatud põhiõiguse riivet õigustada teiste isikute põhiõigused või muud põhiseaduslikku järku väärtused (vt nt Riigikohtu 15.02.2023. a otsus asjas nr 3-18-477, punkt 63 ja seal viidatud praktika).

42. Nii VangS v.r 31¹ esimeses lauses kui ka VangS § 31¹ lõikes 1 ja VSKE § 52¹ lõikes 1 kehtestatud PS § 44 lõike 1 riive eesmärgiks tuleb pidada sellise vanglavälise suhtlemise takistamist, mis jääb vanglateenistuse kontrolli alt välja (vt Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsuse nr 3-18-477 punkt 65). Seeläbi soodustatakse vangistuse täideviimise eesmärke, aidates lõppkokkuvõttes kaasa ühiskonna turvalisuse ning riigi sisemise rahu tagamisele; lisaks saab interneti keelu eesmärgiks pidada riigi raha mõistlikku kasutamist (samas).

43. Vastab tõele, et vaidlusalustel veebilehtedel võib kinnipeetavatele avaneda võimalus interneti vahendusel suhelda, seda kas veebilehte pidava asutuse või muude vanglavälise isikutega. Näiteks on JDM, MTA ja PPA veebilehel võimalik esitada ettepanekuid ja anda tagasisidet ning eesti.ee lehel on võimalik elektrooniliselt pöörduda küsimusega, millega inimene abi vajab. MTA veebilehel on olemas võimalus vestelda juturobotiga. Kui kinnipeetaval avaneb võimalus suhtluseks veebilehe kaudu, siis ei oleks vanglateenistusel võimalik piirata ka vangistuse täideviimise eesmärke kahjustavat suhtlust (vt Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsus asjas nr 3-18-477 punkt 70). Sellise suhtluse takistamise eesmärki kandis VangS v.r 31¹ teine lause ning kannab ka praegu kehtiva VSKE § 52¹ lg 2. Viidatud sätetest tulenevalt oli ja on kinnipeetavale keelatud juurdepääs veebilehe osale, mis võimaldab elektroonilist suhtlemist. Seega, selleks, et takistada vanglateenistuse kontrolli alt välja jäävat veebilehe kaudu toimuvat suhtlust, tuleb riigil veebilehete kinnipeetavatele kättesaadavaks tegemisel piirata neil olevaid suhtlusvõimalusi ja kanda selleks kulutusi. Seejuures, nagu JDM on ka käesolevas asjas selgitanud, tekib selliseid suhtlusvõimalusi veebilehtedel pidevalt juurde ning JDM ja vangla ei pruugi saada selliste muudatuste osas täielikku ja ajakohast ülevaadet. Samuti on kõigil vaidlusalustel veebilehtedel hulgaliselt hüperlinke teistele veebilehtedele, sealhulgas sotsiaalse meedia veebilehtedele. JDM on esitanud kohtule hinnangulise ressursikulu veebilehete kinnipeetavatele kohandamiseks (vt käesoleva otsuse p 18.9), mis jääb samasse suurusjärku nende kuludega, mis märgiti ära Riigikohtu üldkogu menetletud asjas nr 3-18-477 (vt üldkogu 15.02.2023. a otsuse punkt 19). Seejuures on JDM märkinud, et ühe veebilehega seotud järjepidevate monitoorimissüsteemide ja piirangute lisamisega seotud tööde maksumus on sõltuvalt veebilehe keerukusest üle 1100 euro (haldusasjas nr 3-18-477 märgiti selliseks kulutuseks ligikaudu 1000 eurot). Ka käesolevas asjas toimunud kohtuistungil kinnitasid JDM esindajad, et iga uue veebilehe kinnipeetavatele kättesaadavaks tegemisega kaasneb suures mahus võrgu logide kontrollimise vajadus, mis eeldab suurel määral inimressurssi.

44. Sarnaselt haldusasjaga nr 3-18-477 tuleb VangS v.r 31¹ esimeses lauses ning VangS § 31 esimeses lõikes koosmõjus VSKE § 52¹ lõikega 1 sätestatud interneti kasutamise keeldu pidada PS § 44 lõike 1 riive legitiimsete eesmärkide saavutamiseks sobivaks ja vajalikuks (vt Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsuse nr 3-18-477 punkt 78). Ligipääs vaidlusalustele veebilehtedele välistab ka vanglateenistuse kontrolli alt välja jääva vanglavälise suhtluse. Veebilehel suhtlusvõimaluste piiramine on aga üldjuhul kulukam, kui oleks veebilehele ligipääsu täielik keelamine. Lisaks kaasneksid kulud sellega, kui kinnipeetav esitaks veebilehele ligipääsuks taotluse ning vanglateenistus saaks otsustada ligipääsu üle kaalutlusõiguse alusel.

45. Kohtu hinnangul ei anna praeguses asjas esitatud vastustaja ja kaasatud haldusorganite

selgitused alust asuda seisukohale, et PS § 44 lõike 1 riive oleks JDM, MTA, PPA ja eesti.ee veebilehtedele juurdepääsu piiramise osas mõõdukas. Kuigi piirangu legitiimsed eesmärgid on kaalukad, ei ohustaks kinnipeetavatele nendele veebilehtedele juurdepääsu võimaldamine sellisel määral vangistuse täideviimise eesmärke ja ühiskonna turvalisust ega põhjustaks riigi raha ebamõistlikku kasutamist, mis õigustaks ligipääsu välistamisest tulenevat PS § 44 lõikes 1 tagatud põhiõiguse riivet.

46. Ligipääs riigiasutuste tegevuse ning ühiskonnas osalemisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta käivale teabele aitab eelduslikult kaasa vangistuse täideviimise eesmärgile kinnipeetavaid taasühiskonnastada. Kohus ei ole vastustaja ja kaasatud haldusorganite toodud põhjenduste pinnalt veendunud, et sellisele teabele (antud juhul JDM, MTA, PPA ja eesti.ee lehekülgedele) juurdepääsu võimaldamisel ei oleks riigil võimalik takistada nendel veebilehtedel keelatud suhtluse pidamist või oleks see ebamõistlikult kulukas. JDM on märkinud, et JDM veebilehe arendus on RIK käes (vt ka justiitsministri 18.04.2007. a määruse nr 20 „Registrite ja Infosüsteemide Keskuse põhimäärus“ § 7) ja selle lehega seotud riske suudetakse minimeerida. Eesti teabevärava eesti.ee ning MTA ja PPA veebilehe arendajad on JDM sõnul talle teadmata. Sellest hoolimata tuleb kohtu hinnangul pidada võimalikuks ka MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehtedega seotud riskide minimeerimist. AvTS § 32¹ lõike 2 kohaselt tagab Eesti teabevärava haldamise ja arendamise JDM. Teabevärava haldajaks on Riigi Infosüsteemi Amet, mis kuulub alates 01.01.2025 JDM valitsemisalasse (määruse nr 145 § 3 lõige 1, majandus- ja kommunikatsiooniministri 25.04.2011. a määruse nr 28 „Riigi Infosüsteemi Ameti põhimäärus“ (määruse nr 28) § 1 lõige 1, § 8 lõike 3 punkt 1). MTA ja PPA kuuluvad vastavalt Rahandusministeeriumi ja Siseministeeriumi valitsemisalasse, kuid ka nende veebilehtede arendajate väljaselgitamine ei saa olla teostamatu. Samuti ei ole kohtul alust arvata, et veebilehtede pidajate ja vanglateenistuse vahel ei oleks võimalik sõlmida JDM poolt viidatud koostöökokkuleppeid, et vähendada inimressursi kasutamise vajadust ja saada operatiivsemalt teada veebilehtedel tehtavatest muudatustest, mis eeldavad veebilehe kohandamist kinnipeetavatele kasutamiseks.

47. JDM poolt välja toodud vajalikud kulutused (vt käesoleva otsuse p 18.9 ja 43) ei ole kõnealustel veebilehtedel avaldatud teabe olulisust arvestades kohtu hinnangul ebamõistlikud ka hoolimata sellest, et tegemist on Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a lahendis nr 3-18-477 käsitletud kuludele lisanduvate kulutustega (ennekõike JDM märgitud ligikaudu 1100 euro suurune kulu iga lisanduva veebilehe kohta). Vastustaja ega kaasatud haldusorgani seisukohtadest ei nähtu, et just nelja kõnealuse veebilehe lisandumisega kinnipeetavatele lubatud veebilehtede hulka tekiks olukord, kus riigi poolt selleks kulutuste tegemist tuleks pidada riigi raha ebamõistlikuks kasutamiseks. Samuti ei muuda piirangut kohtu hinnangul mõõdukaks JDM viidatud asjaolu, et kinnipeetavad on juba leidnud võimalusi neile võimaldatud veebilehtedel keelatud suhtlust pidada (ennekõike Minu RT juhtum, kus kinnipeetavad saatsid vanglast välja sõnumeid kasutajaks registreerimisel ja sõnumi parooliväljale trükkimisel). Nagu haldusasjas nr 3-18-477, ei saa pidada ka käesolevas asjas veebilehtedel vanglavälise suhtluse võimaluse avanemisega kaasnevat ohtu vangistuse täideviimise eesmärkidele suureks. JDM-le, MTA-le ja PPA-le kui valitsusasutustele ning eesti.ee kaudu samuti riigile pöördumiste esitamine (tagasiside vm vormi kaudu) ei ole vastuolus vangistuse täideviimise eesmärkidega (vrd Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsuse nr 3-18-477 punkt 83). Lisaks on oht vangistuse täideviimise eesmärkidele seda väiksem, mida tõhusam on kontroll kinnipeetavate veebikasutuse üle (Riigikohtu üldkogu 15.02.2023. a otsuse nr 3-18-477, p 87). Vangla ja JDM tehtud viited Vangiportaali ja e-toimiku süsteemi väärkasutustele kinnipeetavate poolt ei ole PS § 44 lõike 1 riive proportsionaalsuse hindamisel asjakohased, kuivõrd need puudutavad kinnipeetavate poolt teenuste kasutamist, mitte

juurdepääsu veebilehtedel avaldatud teabele.

48. Eelnevat kokku võttes leiab kohus, et VangS v.r § 31¹ esimesest lausest ning VangS § 31¹ esimesest lõikest koosmõjus VSKE § 52¹ lõikega 1 tulenev interneti kasutamise keeld ei ole PS § 44 lõikes 1 tagatud põhiõiguse riive eesmärkide saavutamiseks mõõdukas ning on põhiseadusega vastuolus osas, milles välistab juurdepääsu JDM (varem Justiitsministeeriumi), MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehtedele osas, mis ei puuduta e-teenuste kasutamist.

IV

49. Asjassepuutuvate sätete põhiseadusega vastuolu tõttu tuleb jätta need praeguses asjas kohaldamata. Sellest tulenevalt puudus Viru Vanglal alus keelduda kaebajale juurdepääsu võimaldamisest Justiitsministeeriumi, MTA, PPA ja Eesti teabevärava veebilehtedele osas, mis ei puudutanud e-teenuste kasutamist.

50. Kohus rahuldab kaebaja kohustamiskaebuse ning kohustab Viru Vanglat võimaldama kaebajale hiljemalt kolme kuu jooksul käesoleva otsuse jõustumisest vanglateenistuse poolt selleks kohandatud seadmetes vanglateenistuse järelevalve all juurdepääs MTA, JDM, PPA ning Eesti teabevärava veebilehtedele, välja arvatud e-teenuseid puudutavas osas, arvestades VSKE § 52¹ lõikes 2 sätestatud piirangut. Ülejäänud osas tuleb jätta kaebaja kaebus rahuldamata.

51. HKMS § 108 lg 1 kohaselt kannab menetluskulud pool, kelle kahjuks otsus tehti. Kaebuse osalise rahuldamise korral jagatakse menetluskulud proportsionaalselt kaebuse rahuldamisega (HKMS § 108 lg 2). Kui kohtule kuludokumente ja menetluskulude nimekirja ei esitata, siis menetluskulusid välja ei mõisteta (HKMS § 109 lg 1).

52. Kohus vabastas 07.06.2023. a määrusega kaebaja 20 euro suuruse riigilõivu tasumise kohustusest. Tulenevalt HKMS § 118 lg-test 2 ja 3 jäävad need menetluskulud täies ulatuses Eesti Vabariigi kanda. Kohtule ei ole esitatud muid menetluskulude kandmist tõendavaid dokumente ning ülejäänud võimalikud menetluskulud jäävad seetõttu HKMS § 109 lg 1 alusel menetlusosaliste endi kanda.

53. Kohus selgitab, et käesolev otsus edastatakse Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse läbiviimiseks (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 4 lg 3, § 9 lg 1). Selle käigus hindab Riigikohus halduskohtu põhjendusi VangS v.r § 31¹ esimese lause, VangS § 31¹ lõike 1 (alates 01.04.2024 kehtivas redaktsioonis) ning VSKE § 52¹ lõike 1 (alates 31.03.2024 kehtivas redaktsioonis) põhiseadusega vastuolu osas. Juhul, kui Riigikohus käesoleva otsuse järeldustega nõustub, tunnistab ta asjakohased sätted põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks.

54. Käesolev otsus ei jõustu enne Riigikohtu otsust. Apellatsioonitähtaeg hakkab kulgema Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisest arvates (HKMS § 181 lg 2).

(allkirjastatud digitaalselt)